त्रियान्वयजाश्चैव विज्ञेयाः पङ्क्तिपावनाः त्रिणाचिकेतः पञ्चाग्निस्त्रिसुपर्णः षडङ्गवित्। ब्राह्म्यदेयात्मसन्तानो ज्येष्ठसामग एव च। वेदार्थवित् प्रवक्ता च ब्रह्मचारी सहस्रदः। शतायुश्चैव विज्ञेया ब्राह्मणाः पङ्क्तिपावनाः" मनुः "इमे हि मनुजश्रेष्ठ! विज्ञेयाः पङ्क्तिपावनाः। विद्यावेदव्रतस्नाता ब्राह्मणाः सर्व एव हि। मातापित्रोर्यश्च वश्यः श्रोत्रियो दशपुरुषः। ऋतुकालाभिगामी च धर्मपत्नीषु यः सदा। वेदविद्याव्रतस्नातो विप्रः पङ्क्तिं पुनात्युत। अथर्वशिरसोऽध्येता ब्रह्मचारी यतव्रतः। सत्यवादी धर्मशीलः स्वकर्मनिरतश्च यः। ये च पुण्येषु तीर्थेषु अभिषेककृतश्रमाः। मखेषु च समस्तेषु भवन्त्यवभृथप्लुताः। अक्रोधना ह्यचपलाः क्षान्ता दान्ता जितेन्द्रियाः। सर्वभूतहिता ये च श्राद्धेष्वेतान्निमन्त्रयेत्। एतेषु दत्तमक्षय्यमेते वै पङ्क्तिपावनाः। यतयो मोक्षधर्मज्ञा ये वा सुचरितव्रताः। ये चेतिहासं प्रयताः श्रावयन्ति द्विजोत्तमान्। ये च भाष्यविदः केचिद्ये च व्याकरणे रताः। अधीयते पुराणं ये धर्मशास्त्राणि चाप्युत। अधीत्य च यथान्यायं विधिवत्तस्य कारिणः। उपसन्नो गुरुकुले सत्यवादी सहस्रदः। अग्र्याः सर्वेषु वेदेषु सर्वप्रवचनेषु च। यावदेते प्रपश्यन्ति पङ्क्त्यां तावत् पुनन्ति च। ततो हि पावनात् पाङ्क्त्या उच्यन्ते पङ्क्तिपावनाः। अनृत्विगनुपाध्यायः स चेदग्र्यासनं व्रजेत्। ऋत्विग्भिरननुज्ञातः पङ्क्त्या हरति दुष्कृतम्। अथ चेद्वेदवित् सर्वैः पङ्क्तिदोषैर्विवर्जितः। न च स्यात् पतितो राजन् पङ्क्तिपावन उच्यते" पाद्मे सर्ग खण्डे ३५अ०।

पङ्क्तिरथ पु० पङ्क्तिषु दशसु दिक्षु गतो रथो यस्य। दशरथे शब्दरत्ना०। [राजनि०।

पङ्क्तिवीज पु० पङ्क्तिभूतानि वीजानि यस्य। वर्वुरवृक्षे

पङ्गु त्रि० खजि—कु—पचादेशः नुक् च। १गतिहीने स्त्रियां ऊङ्। २मन्दगतौ शनिग्रहे शब्दर० तत्कक्षाया अत्युच्चतया बहुकालेन राशिभागादिकस्य तेन भोगात् तस्य मन्दगतित्वम्। अश्वहरणकर्मविपाकेण पङ्गुता जायते इत्युक्तं मनुः। [ङीप्। शिशुड़ीक्षुपे राजनि०।

पङ्गुत्वहारिणी स्त्री पङ्गुत्वं हरति सेवनात् हृ—णिनि

पङ्गुल पु० सितकाचाभहयभेदे हेम०।

पच पाके भ्वा०उभ०सक०अनिट्। पचति ते। अपाक्षीत् अपक्त पपाच पेचे। पक्ता। पक्तम् पचेलिम् पक्तिः पाकः। ड्वित् पक्तिमः। अनेन विक्लेदनाया उत्पत्त्यनुकूलव्यापारस्य चेति व्यापारद्वयस्य वचनात् द्विकर्मकत्वम् तण्डुलानोदनं पचतीत्यस्य तण्डुलान् विक्लेदयन् ओदनं निष्पादयतीत्यर्थः। दुहा० गौणे कर्मणि लकारादयः। तण्डुला ओदनं पच्यन्ते दुहादिशब्दे कर्मन्शब्दे च अधिकं दृश्यम्।

परि+परितः पाके परिणामे।

वि+विशेषेण पाके अन्यथाभूतस्य अन्यरूपेण परिणामे।

पच व्यक्तीकारे भ्वा०आत्म० अनिट्। पचते अपक्त पेचे।

पच विस्तारे चु० उ० सक० सेट् इदित्। पञ्चयति ते अपपञ्चत् त।

पचत पु० पच—अतच्। १अग्नौ २सूर्य्ये ३इन्द्रे च उणादि०।

पचतभृज्जता स्त्री पचत भृज्जत इत्युच्यते यस्यां क्रियायाम् मयू०स०। पाकभर्जनार्थं निदेशक्रियायाम्।

पचत्पुट पु० पचत् पुटमस्य। सूर्यमणिवृक्षे शब्दच०।

पचत्य त्रि० पचते पाके साधुः यत्। पाके साधौ ऋ०३५२। २२भा०। ["कर्मस्थाः पचतेर्भावः" व्याक०का०।

पचति पु० पच—धातुस्वरूपे श्तिप्। पचधातुस्वरूपे

पचतिकल्पम् न० ईषदूनं पचति तिङन्तात् कल्पप्। ईषदून पाककर्त्तरि रूपप्। पचतिरूपमप्यत्र।

पचतितरा(मा)म् अव्य० अतिशयेन पचति तर(म)प् आमु! अतिशयेन पाककर्त्तरि।

पचन पु० पच—कर्त्तरि ल्यु। १अग्नौ शब्दच० २पाककर्त्तरि त्रि० भावे ल्युट्। ३पाके न०। करणे ल्युट्। ४पाकसाधने त्रि०स्त्रियां ङीप्। "मांसपचन्या उखायाः" इति महाभाष्यम्। सा च ५वनवीजपूरके राजनि०।

पचपच पु० पचप्रकारः पच—प्रकारे द्वित्वम् पचस्य पाककर्त्तुर्यमादेरपि पचो वा। महादेवे। भा०शा०२८६अ०। "यस्य ब्रह्म च क्षत्रञ्चोभे भवत ओदनो मृत्युर्यस्योपसेचनम्" श्रुतेः "अत्ता चराचरग्रहणात्" शा०सू०न्यायाच्च तस्य तथात्वम्।

पचप्रकुटा स्त्री पच प्रकुट (प्रकर्षेण छिन्धि) इत्युच्यते यस्यां क्रियायाम् मयू० स०। पाकछेदनार्थनियोगक्रियायाम्।

पचम्पचा स्त्री पचं पाचकं पचति पच—वा० खस् मुम्। दारुहरिद्रायाम् अमरः।

पचलवणा स्त्री पच लवणमित्युच्यते यस्यां क्रियायाम् मयू० स०। लवणपाकार्थनिदेशक्रियायाम्।

पचा स्त्री पच—भावे अ। १पाके अमरः। अच्। २पाककर्त्र्यां स्त्रियां स्त्री।